

B. H. II, 62.

h. 10, 2.

(X 7880724)

I. N. I. C.

CONDUCTOR CAROLINUS

Sive

*DE CONDUCTU ELECTORIBUS
EORUMQUE LEGATIS ELECTIONIS
PERAGENDÆ CAUSA ITER FACIENTI-
BUS DEBITO.*

De quo

In Inclyta Argentoratensi Academiâ

PRÆSIDE

JOHANNHE HEINRICO
BOECLERO,

Historiarum Professore Ordinario,

In SOLENNI congressu respondebit

PAULUS à Stetten / Patricius
Augustanus.

Mensi Novembris, Anno M. DC. LXIII.

ARGENTORATI,
EDITIO SECUNDA.

26.

Denuò nunc Recusa ANNO M. DC. XCI.

f 27.

I. N. I. C.

CONDUCTOR CAROLINUS

ad A. B. caput I. usque ad §. 18.

*De ipsa Aurea Bulla iudicium Possevini
premissum examinatur.*

Proponemus ab initio, loco proœmii, Scriptoris Itali Antonii Possevini Junioris Philosophi & Medici Mantuani ex Lib. IV. Gonzaga, pag. 400. de Aurea Bulla mentionem, Dum hæc, inquit, Mantua agerentur, Germania in pace erat; Cæsari, Electoribus ac Regni Proceribus, quanta nunquam hætenus concordia intercesserat, ut nullo extrinsecus convelli posse crederetur. Nec ea populorum, sed Domini modestia erat; quo turbas ac discordias averfante, subditi ferme omnes conquiescunt. Itaque Carolus præsentis ac futuri juxta providus, demendas consternationibus gentis causas judicans, legesq; imponendas, quibus contentionum semina vellerentur, & æterna Magnatibus amicitia interponeretur, animum remedio intendit. Longa enim experientia innotuerat, si inter Electores dissidio certaretur, difficillimo bello causam dari, quæ reliquum Imperium abriperet. Sic Henricos, Federicos, nec minus se, contumacia exercitos, & victoriam Imperatori suo sanguine quasitam. Convocatis regni Proceribus, Millesimo tercentesimo septuagesimo sexto (anno quinquagesimo sexto debuit dicere) de modo dicendorum Cæsarum, ordine Principum, Imperii juribus actum est.

Sic vetus consuetudo restituta, abusus qui obrepserant sublata, & addita, quæ communi bono profutura credebantur: idq; diplomate cui Bullæ Aureæ nomen ex rei dignitate impositum. Non sunt hæc ad historiæ fidem usquequaque exacta, ut omnes vident. Sed memorabilis tamen locus haberi debet, quomodo ista res ad exteros pervenerit: cum præsertim hic scriptor inter eos poni mereatur, qui iudicio graviore historias tractarunt. De concordia Electorum, & per hanc universorum Statuum Imperii, bene in iudicium compegit, quæ in ipsa Bulla legerat. De causis discordiarum Germanicarum, more Italorum sensit: qui turbas ab Italia in Germaniam profeminatas Germanorum ingenio invidiose solent tribuere. Argumentum Aureæ Bullæ παχυλῶς & rudi admodum Minerva signavit. Interim, quamquam Aurea Bulla præcipue Jura Electorum & Electionis prosequatur, nobilissimum tamen Juris publici monumentum merito habetur, & à plerisque omnibus Lex Imperii fundamentalis laudatur. Quod elogium tamen paulo aliter, ac vulgo fieri solet, explicandum est. Non enim satis accurate dicunt: Lex fundamentalis est, quæ Majestatem Imperii realem complectitur, & quæ tolli non potest, nisi ut una Imperium concidat: Et hæc ad Auream Bullam accommodant. Præterquam enim quod majestatis realis & personalis tales traduntur explicationes, quæ salvis civilibus regulis stare non possunt: etiam illud notandum est, nullam legem talem ferri posse, aut latam esse, quin eadem potestas legislativa quæ tulit, mutare queat, aut abrogare, aliamve substituere. Omnes enim leges, quæ describunt formam Reipublicæ accidentalem, mutari aut abrogari possunt, salva manente republica. Ita si lata esset lex de republica unius Imperio administranda, & hæc procedente tempore abrogaretur, aliaque ferretur de republica per Optimates administranda, non interiret tamen respublica

ca, quamvis commutata hac lege. Si enim legis fundamen-
 tis nomen ulla in re potest locum habere; fundamentalis
 potissimum ea dicitur, quæ descriptionem formæ reipubli-
 cæ continet. Atque hoc sensu jam Aurea Bulla, accurate lo-
 quendo, non esset prorsus & plene lex fundamen-
 talis: non enim prorsus & plene describit formam & sta-
 tum Imperii nostri. Dicatur tamen & sit *Lex fundamentalis*
Imperii, quia ad fundamenta salutis publicæ, ejusque status,
 quem cupimus perennare, potentibus momentis pertinet;
 & legibus plenius fundamentalibus, i. e. Capitulationibus
 Imperatoriis, usque in hunc diem sacratur firmaturque, tan-
 quam verum & fatale palladium Germanicæ Securitatis. De
 titulo *Possevinus* ita locutus est, ut ambiguitate sibi caveret.
 Potest enim *dignitas rei* vel ad sigilli aurei nobilitatem (quæ
 vera & historica ratio est) vel ad materiæ præstantiam refer-
 ri, quod figura *εὐνοιασμένη* etiam ceteri interpretes extulere.

*Seligitur materia de conductu Electorum &
 conductoribus in Aurea Bulla.*

Placet cum venia eruditi & Patriæ amantis Lectoris,
 per modum Annotationis, ad materiam *de Conductu & Con-*
ductoribus aliqua consignare; & inscriptionem *Conductoris*
Carolini his paginis imponere. Agitur enim de conductu,
 multis nominibus singulari, & à Carolo IV. Imperatore ad
 certam formulam descripto. Rejecerat *Gerlacus Buxtorfius*
 declarationem hujus loci in humeros doctissimi Compe-
 titoris sui: qui tamen in egregia dissertatione *de securitate*
& salvo conductu, quo minus ad singularia hujus Constitutio-
 nis Carolinæ progredieretur, itidem fuit præpeditus. Ne-
 que sane, ut exhauriamus arduum hoc & non unis tricis im-
 plicitum argumentum, expectari debet. Annotationem
 enim, ex historia, & moribus patriis, & philosophia civili,
 non commentarium profitemur. Interea in comitatu *Con-*

ductoris Carolini incedere, & suo quodam ministerio occupari, res plena favoris vel est, vel esse debet.

Legislator quis fuerit, requiritur.

Ut tota Aurea Bulla, Carolina constitutio dicitur, ita hæc pars de Conductu & Conductoribus Electorum, ad hunc refertur auctorem. Latæ autem sunt hæ leges in Comitibus, five (ut ipsis Imperatoris verbis utamur) *in solenni curia Imperatoris Noribergensi, assidentibus Imperatori omnibus Principibus Electoribus Ecclesiasticis & secularibus, & aliorum Principum, Comitum, Baronum & Procerum, Nobilium & Civitatum multitudine numerosa* : Imperatore in solio Majestatis Cæsareæ residente, Imperialibus insulis, insigniis, & diademate coronato, matura deliberatione prævia, de Imperiali potestatis plenitudine. Quo tam splendido apparatu, mos & ratio legislationis Comitialis in S. R. Imperio usitata, graviter designatur & repetitur. Videntur quidem non accurate agere, qui Comitiorum Germanicorum consuetudinem, inde à Carolo M. temporibus usque ad nostra, pari modulo metiuntur. Quanta enim facta sit in Republica mutatio, nec semel, cum non finat nos ignorare historia; satis intelligitur etiam, non omni tempore eodem modo ordines & membra Imperii ad leges condendas se adhibuisse. Et utile omnino fuerit momenta administrationis nomotheticæ distinctius eruere & proponere, usque ad illam Comitiorum formam, quæ non tantum more, sed jure publico est definita. Quod in hoc transcurso, & hoc loco fieri non posse, satis apparet. Germanicarum interim seu Imperialium legum proprium est hoc *ἀξιωμα*, quod à Cæsare & Ordinibus, in quorum præsentia & adjunctione, Imperatoriæ potestatis vis & decus amplius exsplendescit, in Comitibus feruntur. Neque quicquam habet Orbis terrarum, quod nostrorum Comitiorum majestatem adæquet. In his *Imperialis plenitudo potestatis*, ut

Ca-

Carolina constitutio sæpius loquitur, excelssimè viget. Neque probare eos possumus, qui hanc loquendi formulam ita accipiunt, ut de omnibus aliis Principibus accipi solet; nam stylus curiæ suam interpretationem capit ex forma & constitutione reipublicæ, quæ fit, ut eodem modo, sensu, ad suam cujusque hypothesin, non eodem, diversæ Respublicæ loquantur. Multo minus ferendum est, quod dicitur; nihil aliud hoc genere dictionis notari, quàm cum dicitur, *Princeps hoc egit ex certa scientia*. Utitur quidem & hac formula Constitutio Carolina (*cap. 9. §. 1.*) sed non *ἐκ παραλήλυσ*. Quin enim potestatis legislatoriæ significatrix sit hæc formula, dubio carere arbitramur. Sed à primo suo ortu (in hoc ipsum, quo A. B. condita est, forsitan sæculum competente) an semper uno eodemque modo explicata sit & explicetur usque ad hæc tempora, quæri posse, apparet. Neque sane novum est, retineri formulas, alio rerum habitu ortas, si qua commode explicandi ratio subest. Sensus autem diversos ita quis facile repererit: velenim significat *plenitudo potestatis*, jus vere regium; cum unus proprio jure, suo opte auspicio, legem fert: vel, ubi unus suo simul & aliorum jure, ex more & formula status, idem facit: vel ubi unus jure regio quidem, sed solennibus curiæ adhibitis exerceri solito, constitutiones sancit; nam illum modum, qui nihil aliud, quàm certam scientiam præ se fert, jam exclusimus. *Scientia* enim errorem in decernendo abfuisse; *plenitudo* illa, nihil facultatis decernere volenti defuisse, ostendit. A quibus legum non modice pendet auctoritas: si nec per sub & obreptionem suggestæ, nec ultra limites potestatis legislatoriæ proditæ sint. Ex primitur utrumque plenius in Caroli IV. confirmatione de Electione R. Boh. apud Goldastum tom. 1. p. 342. ann. 1348. ex *certa scientia de nostra Romana Regia plenitudine potestatis*.

Illud

Illud autem notabile est, quod in solennibus quidem Comitibus lata est Lex Carolina Aureæ Bullæ, assidentibus omnibus Ordinibus: non autem per omnia ab omnibus Ordinibus vel consultata, vel decreta. Exempla sunt insignia Cap. 3. §. 2. ubi Imperator dicit: *se habita deliberatione cum omnibus Principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis, quam Secularibus, & de ipsorum consilio decernere, & de Imperatoria potestatis plenitudine hac edicta lege perpetuo valitura sancire &c.* Cap. 12. §. 2. cum dixisset, Curiam Noribergæ celebratam, cum Electoribus & multis aliis Principibus & Proceribus, de solis Electoribus addit: *habita cum iisdem Principibus Electoribus deliberatione, & de eorum consilio, pro bono & salute communi cum dictis Principibus Electoribus tam Ecclesiasticis quam Secularibus duximus ordinandum &c.* Ita enim plenius habet Editio Goldasti & MSC. noster Codex. Ad quem locum Limnæus p. 385. etiam ita annotat: *quanquam hæc indicta curia solenni, in qua cum Electoribus multi alii Principes & Proceres presentes fuerunt, constituta sint, non tamen cum illis omnibus, sed cum Electoribus tantum deliberata & constituta deprehenduntur. Consensu Statuum tunc Bullam promulgatam fuisse, extra dubium versatur: omnia autem ejus contenta à cunctis Statibus deliberata fuisse, ipsius Bullæ testimonia negant. Ita Ludovici Bavari Diplomate quodam 1342. legitur: sicut hoc jus cum consilio Electorum ad bonum commune, statuimus & ordinavimus.*

Species hujus Conductus singularis designatur.

Conductus (utendum enim est voce Legis, de qua agitur) securitatem meandi & commeandi notare solet. Qui vel debetur ex jure naturæ, vel ex jure gentium, vel ex jure civili. Ex jure naturæ debetur hæc securitas omnibus
iis,

iis, quibus commercium seu communicatio aperte & tacite
 concessa est; an vero solenni comitatu armatoque, aut vi-
 gore morum & disciplinâ reipublicæ citra apparatus tute-
 larem præstetur, hætenus nihil interest. Jus gentium his
 iisdem vestigiis incedens, consuetudines inter populos pe-
 perit, non sine discrimine & gradu, sicut exempli causa in
 securitate legatis, fœderatis, sociis, hospitibus præstandâ,
 apparet. Jure Germanico publico conductus legalis non
 unius generis, per constitutiones Imperii & usu atque
 observantiâ, describitur, & Solennibus certis informatur:
 desumptis ex ipso naturæ & gentium jure, atque adeo ex
 æquo & bono, rationibus, & ad tempora statumque Rei-
 publicæ accommodatis. Atque hic duplex occurrit con-
 sideratio. Spectatur enim conductus vel ex necessitate,
 officii, vel ex facultate privilegii ac prærogativæ. Necessitas
 officii illuc spectat, ut civium quilibet eos, qui Reipublicæ
 summa negotia tractant, ejusque rei causa meant com-
 meantque, adjutos, defensosque, quantum potest, velit.
 Sicuti & in arctiore fœdere, socii fœderis ad eadem officia
 obligari censentur. Electores autem Principes, in apice
 rerum constitutos, & ad providendum, ne quid respubli-
 ca detrimenti capiat, lege publica instructos, in maximo
 omnium & ad summam reipublicæ pertinente negotio ver-
 sari, quando Imperatorem eligunt, nemo ignorat. Sua igitur
 quemque Imperii civem pietas, ad conferendam opem, qua
 securitati tantarum & rerum & personarum prospicitur,
 in itu, in reditu, in loco negotiationis, in necessitatibus & ap-
 paratu & subsidiis actionis, ultro sollicitat. Hujus debiti ex-
 actor est, Conductor Carolinus, seu Constitutio Aur. Bullæ:
 eo severius, quo major est negotiorum necessitas. *Reform.*
Frid. 3. an. 1442. §. 8. Unde & ad conventus publicos, curias, co-

B
 omnia

mitia, euntium munitior esse solet securitas, & conductus solennior. Quemadmodum autem præcipue necessitatem officii Imperio debiti, in conductu Carolino spectari, vel horribilis sanctio, argumento est; cum privilegia, honores, prærogativæ, jura, non soleant ita sanciri, ut non utendo iis tam atroces pœnæ incurrantur: ita per consequentiam in designato ordine & executione conductus, respectus est juris vel mediate vel immediate conducendi per suum territorium & loca suæ ditionis. Ne scilicet inter conductores, occasione officii tam necessarii, lites suboriri possent, fieri voluit Legislatoꝝ hunc conductum, sicut alia, ad omnes quidem Imperii Cives Statusque pertinentia negotia, sed modo & ordine, qui Imperii contextum, ex consuetudine & Lege publica decet juvatque, exequenda. Exemplum peti potest ex constitutionibus Pacis publicæ, quibus hætenus Conductus Carolinus comparari potest, ad eam enim tuendam vocantur ex necessitate officii Imperio debiti, omnes, non tantum Immediatorum Statuum honore gaudentes, sed etiam quibus Mediatum obsequii gloria relicta est: secundum necessitudinem tamen & respectum juris & gradus cuique competentis, auxilii ferendi consuetudo describitur. Qua de re amplius mox dicendum, & simul de argumento immedietatis, quam vocant, ex conductorum denominatione peti solito, aliquid monendum erit.

Ceterum in hoc conductu Carolino non securitas tantum præstanda spectatur, sed etiam rerum necessariorum facultas & parabilis copia exigitur, sine qua, ne obtineri quidem finis legislatoris posset, qui vult hoc iter Electorum sine omni impedimento, aut difficultate, in expedito constituere.

Quantum autem discrepet singularis hic conductus,

ab

ab aliis conductibus, per singula membra hujus annotationis, in sequentibus ad extremum patefiet.

Conductores qui & quomodo describantur.

Conductores, ad exemplum accuratæ legislationis, describuntur 1. ex statu & conditione sua, 2. ex situ & loco. 3. ex nominibus, 4. ex habitu animorum.

In primo genere, omnes, qui membra & cives Imperii Germanici haberi solent & possunt, ponuntur: *Electores, Coelectorum suorum Conductores, Principes, Imperii Vasalli, Comites, Barones, Milites, Clientes, Nobiles, Ignobiles, cives, & communitates castrorum, civitatum, & locorum sacri Imperii universæ.*

Hic ante omnia dubitatur, an de Immediatis tantum Statibus sermo sit, quibus scilicet territoria & jus conducendi tribui videtur? Quod quidem negandum esse, ostendit res ipsa, ut supra cœpimus dicere. Necessitas enim conducendi, ad omnes pertinens, qui membra Imperii vel mediate vel immediate, ut solemus loqui, habentur; non autem honor & jus conductus, præcipue hic spectatur. Quare & Civitatum Mediatarum disertâ habetur mentio. §. 12. primo inter Conductores Electoris Trevirensis nominatur Archiepiscopus Elector Moguntinensis, deinde ex civitatibus subjicitur *Civitas Moguntinensis*. Ita §. 14. inter conductores Electoris Saxoniae nominatur *Civitas Erfordia*: quæ, quo minus inter Mediatas Civitates haberetur, nec in Camera Spirensi, nec apud alios efficere potuit auctoritas hujus loci in A. B. Satis enim apparet, designationem Conducentium fieri, magis ex ratione itineris & loci, quam ex statu & conditione Mediatæ vel immediatæ subjectionis. Quando enim dicunt, jus conducendi esse argumentum.

Superioritatis territorialis, siue cohærere juri Superioritatis & territorii, exceptiones quidem in obvio sunt, quoad eos, qui jus conducendi in alieno territorio, vel vi servitutis jurisdictionalis, vel pacto, habere possunt: neque tamen de cetero statim ex conditione Mediatæ status, vel Immediatæ migrant, qui conducere jubentur. Ita dici posset, si jus potius, quam onus & necessitatem conducendi velit quis urgere: civitates mediatæ vocari ad conducendum non jure proprio, sed jure sui Principis: ut executio tantum ex ordine & consequentia loci, juxta consuetudinem, significari intelligatur. Ad omnes, qui membra sunt Imperii vel mediate vel immediate, onus & necessitatem conducendi pertinere, quod jam dictum est, tota constitutio de conductu declarat, & illa verba §. 3. de *Victualibus* vendendis ac sufficiens, dubitari non sinunt: quippe cum & civitates communitatesque omnes & earum cives ac membra obligentur; sitque ea hujus muneris obeundi natura, ut ad immediatos restringi se nullo modo patiantur.

Vocantur ergo, quod ad statum & conditionem conducentium attinet, omnes sine exceptione, quorumcunque operam *Locus & situs* (hæc enim *secunda* descriptio est) Electoriis ad Electionem itineribus tutandis necessariam & commodam facit. Quod quidem verbis legis adeo est explanatum expressumque, ut dubitandum non sit, quin omnes, quicumque ab Electore super priorem numerum constituto aut constituendo appellarentur ex locorum pertinentium conditione, obligentur conductum Carolinum præstare, pari necessitate ac illi, qui nominatim exprimuntur. Ratio enim legis, ex necessitate officii Electoribus ad Electionem proficiscentibus præstandi, nullas exceptiones patitur. Illud deliberationis est, an quotiens in statu Statuum aliquid mutatur, etiam lege publica id significandum de-

decernendumque sit : præter mutationem ipsam scilicet, ejusque formam. Rei ipsius necessitas non potest allegari, sicut diximus, superest consilii voluntas, si quis existimare velit, conformari ad eundem habitum legalem (si licere potest nobis ita loqui) debere, quæ sunt ejusdem ordinis gradusque. Verum ubi juri Statum spectanti prospectum est, expectatio specialium & solennium indifferens haberi, nisi peculiaris causa obstet, potest.

Laudari interim jure optimo meretur Imperatoris diligentia, qui (ut *tertio loco* posuimus) non describit tantum conductores, sed nominat : cum repetitione obligationis generalis, à qua *ad singulares conductus & conductores, pro regionum & locorum adjacentia cuilibet magis aptos designandos*, proceditur. Unde satis constare potest, si qua mutatio rerum & locorum fieret, Electoribus liberum esse, magis *aptos conductores* eligere. Causa enim hujus conductus perpetua est, & ad omnia tempora hominesque, ut ante dictum, pertinet.

Putamus autem in hac nominum illustrium recensione, multum latere, de notitia Imperii, ejus præfertim temporis. Sed, pro ratione instituti, licebit nobis ex multis pauca decerpere.

Primo igitur, nollemus quærere, cur Electorum, ut Electorum, in hac enumeratione non fiat mentio. Lex enim secum ipsa conferri, & ex seipsa explicari debet. Quod cum fiet, apparebit, ab initio constitutionis valide & signanter in hoc conductu Electorio obligari *Electores, ad conducendos Coelectores suos*. Conductor Carolinus Electores conducit, non modo, ut civis & pars Imperii est, sed vel maxime ut Elector est. Electorum enim concordie frustra caveretur, si à Coelectoribus quicquam conductui adversum oriri posset.

Quod ad ordinem attinet, Bohæmiæ Regem primo loco nominari, videmus, nec putaremus causam à singulari & notissimâ de cetero, erga Bohemos benevolentia, repeti debere, sed temporis & personæ, hunc ordinem non fuisse modo, sed esse debuisse Imperator ipse fuit Rex Bohemiæ, quæ causâ stilo curiæ pro omni ratione sufficere potuit.

Inter conductores Archiepiscoporum Coloniensis & Trevirensis, appellatur etiam *de Limpurg* (§. 11. & 12.) qui infra (*cap. 27. §. 6.*) *Vicepincerna de Limpurg*, exprimitur, ubi non possis probare interpretes, qui de suo addunt vocabulum *Baronis*, quod in textu non dicitur. Imo in hac de conductu materia, quin appellatio *Comitis* huc quoque pertineat, nulla dubitandi ratio reliqua est, nisi velis omnes sanæ interpretationis regulas subvertere. Ergo, quando hæc enumeratio singulorum conductorum confertur cum illa generatim facta, non rectè dicitur: *fieri hic tantum mentionem Principum, Comitum, Baronum, Civitatum.* Dicendum potius videtur, *nullam fieri hic Baronum mentionem.* Enumerantur *Comites de Isenburg, de Westerburg, de Runckel, de Limpurg & Falckenstein*: ubi nulla apparet ratio, cur Limpurgium, Comitibus præcedentibus & insequentibus, sine mutatione prædicati, lex inseruisset, nisi pro Comite habuisset. Neque inter auctoritatem legis, & interpretum, dubitatio longa est. Ab officio designabatur Illustrissima hæc familia plerumque (sicut in ipsa A. B. bis factum est) sine elogio dignitatis generalis. Bis tamen & in hac constitutione exprimitur dignitas generalis Comitum, & in aliis monumentis publicis authenticis. At, qui secure multa describunt in jure publico, ut suas sententias paribus fulciant auctoritatibus, postulandum est. Si enim quis velit forte dicere; *In Catalogo membrorum Imperii ampliore, inter quatuor Barones referri*; jampridem viri ulu rerum periti demon-

mon-

monstrarunt, nullam esse ejus catalogi *av. 9. ev. 1. av.*, ne dicam, illas arithmeticas appellationes, ad conditionem & qualitatem Status, appellationibus talibus alias notari soliti, non referri stricte & accurate, sed alias comparandi rationes spectare. Videntur autem interpretes suæ opinionis & appellationis, quantum ad *Baronem*, inde occasionem arripuisse, quod Pincernis de Limpurg, elogium *Semperfrey* tribui sciebant, id cum Baronis vocabulo converti crediderunt. At non ita argumentari non posse, vel illud indicio est: quod Comites Westeburgenses, quos nunc Lainingenses repræsentant, etiam *Semperfrey*, sive *des H. Reichs Semperfrey* dicuntur: non certe ex respectu Baronatus cujusdam, sed altiore auspicio. Non est scilicet novum, titulum à principio excellentiore modo significatuque destinari alicui: qui postea in plures, nec eodem modo pro diversitate temporum vulgatur.

Dum de elogio *Semperfrey* loquimur, liceat nobis, cum bona æqui lectoris pace, ponere conjecturam, de titulo *Waltheri de Sepf.* Hunc enim Pincernam Imperii anno 1213, fuisse, *Goldastus Statutis*; & ex eo *Limnaeus* (ad cap. 27. §. 6. A. B. observatione 11.) refert. Atqui nulla noscitur hujus nominis familia. Putem ergo, scriptum fuisse: *Schenck Walther Semperfrey*; sive per compendium scribendi, *Sepf.* Judicet quisque quod volet.

Ipla vox *Semperfrey*, sicut in hunc diem non satis explicata & documentis historicis illustrata est, ita etiam *Baronum* quoque appellatio, non in omnibus momentis ad liquidum perducta est. *Barones* aliquando splendide usurpabantur, ut *Comites* sub se comprehenderent. Illustre est diploma Principum Imperii Electioni Ottonis IV. Imperatoris faventium, apud *Goldastum com. un. p. 287.* anno 1200. in cujus principio, & medio, in summam, ponuntur, *Principes*

cipes & Barones Alemannia, qui elegerunt, & electioni consenserunt; & *Principes ac Barones*, à tam rationabili electione discordes. Et in subscriptione, *Henricus Comes de Kuke* nominatim exprimitur. Sed tempore Aureæ B. scriptæ distinctis jam gradibus *Barones* intra *Comites* noscebantur, sicut ex tota constitutione clarissimum est. Disparitatem tamen postea aliquam mansisse inter *Barones*, ratione Familiarum & Officiorum & publicæ præcedentiæ, plerique omnes annotant; in eo tamen non satis caute agunt, quod *Baronum* nomen inculcant, ubi authentica monumenta id non habent, sed vel *Domini*, vel *Officii* nomine; vel, ut supra dictum est, elogio *Semperfrey* utuntur. Ita cum *Paurmeisterus de jurisdict. lib. 2. c. 1.* in recensione Statuum, in Comitum seriem refert, *Reussen* ex vulgari potius errore, quam ex authenticis documentis, addit *Barones*. *Domini* enim nomen, quod authenticum est, non statim in *Baronem* verti potest. Ex *Paurmeistero*, jam *Reinkingius l. 1. class. 4. c. 15. n. 55.* hanc annotationem format: *Quidam ex Baronibus, quales sunt Limburgici, Waldburgici & Russi, quibusdam præferuntur Comitibus, ut videre est apud Paurmeisterum.* Quamquam quoad *Limburgicos* cautius egerat *Paurmeisterus*, ita expresso nomine: *Limburg Semperfreyen*, absque *Baronum* vocabulo, quod aliis addidit, nisi quod elogium illud cum *Barone* $\epsilon\kappa$ $\pi\alpha\rho\gamma\lambda\eta\lambda\alpha$ dici, vulgo creditum est. *Limneus* autem addit. ad lib. 4. c. 5. p. 417. inter utrumque vult quodammodo incedere, In specie autem, inquiens, quod *Limburgenses* attinet, responderi etiam potest, illos facilius *Comitum* titulo ornari, vel sub eo comprehendi posse, cum non sint simplices *Barones*, sed *Semperliberi*, nec non *Officiales Imperii*, *Erbshenccken* atque à nonnullis, eos quibusdam *Comitibus* præferri, annotatum fuerit. De *Baronum* voce sumtam, non demonstratam opinionem diximus. Et

Of.

Officia illa Imperii hæreditaria, sicut illustrissimam & quodam modo incomparabilem prærogativam merentur; ita Baronis nomen, si in Familia hæreret, aut hæerere authenticis monumentis probaretur, per se non extinguerent. Hæc in loco & occasione non præterire volumus: parati, alia temporis & scriptiois opportunitate ostendere, quàm sint multa, quæ apud Scriptores Juris publici, & Genealogicos, ex vulgi potius opinione, quàm ex authenticis ad fidem faciendam monumentis petuntur.

Dum *Electores, Conductores*, nominantur; non additur Titulus muneris Electoriæ cujusque dignitati connexi: sed quando *Electores conducendi* describuntur, apponuntur elogia *Archicancellariorum, Archipincernæ, Archidapiferi, Archimaresballi, Archicamerarii*. De conducendis enim Electoribus, ad illud munus obeundum, quod imperii totius salutem capitaliter spectat, præcipue laborat constitutio: ut conductores ipsi quoque alter alterius sint, ex consequentia & successu negotii statuitur. Ibi monstrantur: hic jubentur. Ibi in excellentia suæ dignationis & muneris incedunt: hic in pari cum ceteris conductoribus officio, salvis de cetero perpetuis prærogativis, collocantur.

Describuntur amplius Conductores, ab *affectione animi*; id enim *quarto loco* posuimus, si forte discordent vel Electores conductores ab aliquo Electore conducendo, vel ceteri Principes. Respexit legislator ad mala priorum temporum, quæ ex propinquo in oculis erant: cum Germania diffidiis Ordinum & privatorum undique inquietaretur & turbaretur. Et fatendum est, dissidendi non consuetudinem modo sed licentiam, in Germania istis temporibus fuisse justo familiariorum, sicut ex cap. XVII. A. B. licet animadvertere. Cum autem fas sit, privata odia publicis utilitatibus remittere; ad hanc autem patriæ debitam

bitam quidem voluntatem, non omnes sponte inclinari possint; necessitas legis, & severitas sanctionis, adjungenda fuit, ne quid de utilitate publica, omnium maxima, deperiret. Facit huc aliquo modo, §. 4.

*Conductoris Carolini officium conducendis
debitum.*

Id continetur, uno verbo, *conductu*, & quidem, *absque dolo, & contradictione* præstando. Si per singularia nomina evolendum est hoc officium; Lex ipsa in duobus ponit: *non ledere; & securitatem præstare.*

Lesio consistit in his, si 1, *hostiles custodiae tendantur, seu insidiae parentur*, quæ videantur ἐκ παρακλήσεως dici: nisi quis velit habere veriore[m] expositionem, ut *hostiles custodiae* referantur ad vim apertam; *insidiae* ad vim occultam. In Germanico textu: *Wer eym Kurfürsten syntliche Hude vermacht / oder sich vermisset Lage zu legen. Hostiles custodiae tendi*, hoc loco videntur, si armata manus iter facientibus se objiciat, eosque, ut hostes repellat, progressuque prohibeat. *Insidias* tum eas intellexeris, quæ grassandi prædandique animo, tum quæ vindicandi & inimicitias exequendi proposito fiunt. *Begelagerung / und Erwartung*. utraque enim res securitati adversatur: quæ quo sanctius in conductu Carolino munitur ac describitur, eo majorem facit talis criminis atrocitatem. 2. si *invadantur* Electores aut eorum Legati *in personis aut rebus*. Germanicus textus ita explicat, ut *invasio in personis*, ad honorem, famam, existimationem; *in rebus*, ad corpus & bona referatur: oder sye oder etliche mee under hne an sin Ere oder siner Lude Lip oder Gut anegriffet. Ita in *Goldasti Statutis*. Ut *Recessibus Imperii* præfigitur, totus textus habet: *feindlich erwarten / oder was thätlich wider sie / ihrer einen oder mehr / für zunehmen / ihr Person oder Güter an-*

zugreifen. Quæ quidem verba, *hostiles custodias & insidias*, ut *ἐπεζημιωκῶς* conjunctas interpretantur, sed vetustior textus Germanicus, ut Latino propior in his, ita ad pleniorum securitatis descriptionem aptior videtur. Quod autem *invasione in personis & rebus* attinet, novissimus textus Germanicus, Latinum *κατὰ πόδα* sequitur: vetustior autem non alienam *honoris & fame* mentionem habet, Illud dubitatione dignius est, quod *invasio in corpore & bonis* ad legatos tantum Electorum, non ipsos Electores refertur; ad pleniorum enim sensum exprimendum faceret, si verba ita concepta essent, *an sin oder siner Eude Gre Lip oder Gut anegriffen*. 3. si conducendi *turbentur*. Germanice, *anbetrüben* / five *beleydiggen* / utraque versio reddidit. Quibus vocabulis, omnis offensio & læsio notatur, valido in supplementum significato, cum, post unam & alteram speciem, quicquid impedimenti, injuriæ offensarum non enumeratur, universim intelligendum datur.

Sicut hæc plenissimè accipi debent, ita etiam *Securitatæ præstatio* omnibus numeris absoluta & quanta in Conductoris vires & industriam convenire potest, sancitur. Securitas præstari potest *commeantibus*; vel disciplina reipublicæ, vel auctoritate imperantis, administrantisve, vel armis, seu armata tutela.

Disciplina reipublicæ securitas conficitur, ubi vel sensus vel sermo ille vere obtinet: *Per limites mei Imperii aut administrationis, nemini iter facienti periculum est; didicerunt mei, vi abstinere, pacem publicam revereri.*

Intervenit autem Imperantis administrantisve auctoritas, cum minister publicus, e. g. buccinator, aut alius, conducendo additur; non qui vim propulsare manu, sed conspectu & significatione auctoritatis ac potestatis Heri sui, paratus instructusque sit. Idem de *Literis*, Ejus, qui Securitatem

præstare vult, nomen aut sigillum aut utrumque præferentibus, sentire ac dicere fas est. Quo & alia symbola, cippos, pilas, picturas, eodem significatu proflare solita, retuleris.

At *armati conductus*, inter gentes usus est, *vel* ubi probabiliter non defunt, qui ab injuria commeantium, nisi vim metuant, temperare vix solent; quod pro ingenio nationum locorumque facile dijudicatur: *vel*, ubi ex magnitudine negotii, certioris præsidii causa, sive ad majorem securitatem, quasi ex abundantia, aut honoris etiam causâ, armati conductores adjunguntur.

Conductor Carolinus, qui *conducit* Electores sive *conductum præstat* Electoribus ad Electionem tendentibus, ut constitutio hæc postulat, armatus est. Ne enim sine armis hoc officium obiretur, pericula priorum temporum, oppositæ hostiles custodiæ, structæ insidiæ, monuerant. Venit in partem consilii, proclivis ad dissidendum circa tale negotium, & in transitu rerum, aut ubi Princeps non sumitur, sed quæritur, occasio. Tum, quia non ornamenti tantum, sed & præsidii causa, ipsis Electoribus armatus comitatus, non more solum, sed & lege præsto est, conductor Carolinus præsidium præsidio præstat, & vires firmat viribus.

Modus & numerus armatorum, quibus conducendi sunt Electores, securitatis sine terminatur. Itaque pro temporum & periculorum opinione, augeri debet. Quod facile est factu Conductoribus, cum quibus nemo est, quin sociare operam teneatur. Adeo quidem, ut, si nominatim conductoris alicujus vires aliquo casu non sufficerent, ex non nominatis, ut quisque loco & opportunitate proximus est, advocari posse, & ad subsidium ferendum teneri, ipso legis hujus vigore, vix dubitatio detur.

De *præbendis Victualibus*, hujus conductus lege etiam caveri, jam ante cœpimus dicere. *Cur* convenit hoc officium?

cium? Non aliis potius quam *conductoribus*, quæ vox apud Latinos sequioris ævi etiam pro *hospite*, sicut *conductor* pro *hospitio*, accipitur, collegit exempla ad *Sidon. Apoll. lib. 5. ep. 17. Jo. Savaro*, & ex eo descripsit quædam *Georg. Erhard* sive potius *Michaël Caspar Londorpius, ad Petronium*. In verbis e- quidem Constitutionis exprimuntur *omnium Civitatum Ci- ves & Communia*, *Bürger und Gemein/* sive *Bürger und Gemeinen aller Städte*. Ergo Conductor apud sui qui- dem territorii Civitates & cives hac de re prospiciet condu- cendis : in omnibus autem territoriis, idem omnes fa- cere tenebuntur, quoscunque ad conducendi operam & ministeria teneri, supra dictum est : quibuscunque no- minibus appellitentur. Et sunt sane in ipsius Legis ante- rioribus articulis posita nomina, quæ neminem excludi patiantur. Quanquam autem *Cives & Communia Civitatum* multa suo complexu continere intelligantur, si qui tamen speciali & solito fere significatu malit accipere, ratio mani- festa est ex eo, quod in tali itinere, opportunitates Civita- tum imprimis quæri, moris & consilii sit. Neque minus tamen obligationis universalitas manet, si extra ordinem in pagis aut vicis, aut quibuscunque locis hospitium desidera- tur. Sicut enim electio locorum conducendis libera relin- quitur, ita hospitale officium ad eum modum, non adstrin- gi sed extendi censetur.

Quid autem debent præstare ex hoc officio? *Victua- lia* nominantur. Qua voce, non minus ac alterâ magis La- tinâ, *Victus*, significantur non tantum, quæ ad cibum po- tumque & vestimenta, sed etiam, quæ ad stramenta, habi- tationem, ministeria, medicamenta, curam denique cul- tumque hominum & jumentorum pertinent. Id quod ad- jectâ hîc *necessitatum* voce amplius declaratur. *Kost und Liefferung/nach aller ihrer Nothdurfft.*

*In quantum & quomodo tenentur præstare? Vendendo & vendifaciendo, inquit Bulla & quidem in communi pretio atque cursu. Illud vendifacere, etiam complectitur illam magistratus & Principis auctoritatem, quâ de singulis cogi possunt nonnulli, ut res aliquas, necessitatibus scilicet Electorum & Electoralium Nuntiorum explendis, & vendant, & communi pretio vendant: quas alioquin in alia tempora & pretia reservaturi erant. Imo hæc necessitas vendendi, ab ipsa Lege omnibus videtur imponi, in quantum opus est: executio autem rei iis demandari, quibus jubendi & administrandi jus est. Pretium commune, addito vocabulo cursus, nach gemeinem Lauff und Berde/in gemeinem Kaufgeld/ita accipi debet, ut non illud pretium modo intelligatur, quod *currens* appellatur, & *taxatio pretio* opponitur: sed etiam *taxatum lege pretium* includatur, quod non definit esse commune, quia à lege taxationem accepit: cum legislator in dubio credatur communem peritorum æstimationem sequi, & plerumque in favorem ementium pretium definire. Si tamen constet, ex certa causa, & quasi extra ordinem, taxationem commodo vendentium factam; dubitationem, vix habet, quin hæc constitutio, ad favorem emtoris reduci hoc negotium velit.*

Ultero autem intelligitur, etiam si non moneatur, etiam de publicis cellis, penuariis, horreis, erogari victualia æ quo pretio debere, si privatorum hospitiorum commoditas aut copia, pro conditione locorum & temporum, necessitatibus commeantium ægre sufficiat.

Et quoniam Legislator, vendentium victualia aut proenantium, damnum non desiderat, iniqua tantum lucra & morositatem arcere contentus; aucta subito & inevitabili aliquo casu rerum pretia, pro currentibus & communibus haberi non desinunt, quatenus minoris res vendi citra damnum

annum venditoris nequit. Si autem ex vicinia levio-
 re pretio possint res necessariae in locum transitus aut hospitii
 comportari, duplex videtur quaestio oriri: *primo*, an is, qui
 de Victualibus requisitus est, debeat pati, ut vicini forum
 tunc liberalius instruant, suasque merces minore pretio di-
 strahant, quam cives & communitates talium locorum, suas
 possent vendere? *deinde*, an ipse requisitus vel requisiti de-
 beant aliunde, si id facile fieri potest, ultro advocare aut con-
 gregare, melius, quam de suis, emenda? Ad utramque hu-
 manitatem & diligentiam hospitalementem, si citra praedictum
 cuiusque Civitatis privilegiorum expediri potest, Bullam
 invitare, non etiam cogere, forte dixeris. Quod autem, si
 id omittatur *fraudem*, in omni hoc negotio exclusam, con-
 ductores videantur commisisse, nemo sustinuerit opinari
 aut dicere. Atque haec per modum paraphraseos cujusdam,
 de officio Conductoris Carolini, annotata esse, apparet.

Victualia praebenda esse a quo pretio, etiam, cum ante
 susceptum iter non petuntur nominatim, non est dubitan-
 dum. Quia enim Conductoris officium Bulla vult esse ple-
 nissimum, tum securitatis, tum necessariorum copiarum ra-
 tione, ipsa analogia hic supplet, quod §. 4. de *securitate etiam*
non petentibus praestanda dictum erat. Neque enim vel hic, vel
 ibi, *to si petierint*, exclusionis, sed distinctionis notam habet.
 Versaturque manifestum discrimen in eo, quod *petentibus*,
 securitas solenni illo & apparato conductu; *non petentibus*,
 securitas tamen sufficiens praestanda est. Videturque Legis-
 lator consilio Conducendorum aliquid hic reliquisse: qui-
 bus scilicet tempora & loca ignota non sunt. Quo fieri po-
 test, ut conductores de speciali illo ac solenni conductu in-
 terdum sibi appellandos, interdum non appellandos exi-
 stiment. Sicuti etiam verisimile non est, omissum iri pe-
 titionem victualium, si dubitetur, an omnia necessaria ex-
 tem-

tempore præsto esse possint. Ubi nulla dubitatio; potest evenire, ut ista petitione non opus esse videatur. Atque ita acciperem diversitatem in literis requisiti conductus, Matthiæ 1612, & Augustissimi Leopoldi 1657. tunc Bohemiæ Regum, annotatam *Limnao ad A. B. §. 7. observ. 10.*

Exigit etiam Legislator à Conductore cautionem scriptura consignatam, & jurejurando firmatam, §. 7. Non, quod semper ita opus sit, sed quod possit ita exigi. Sicut in securitate ipsius conductus præstandâ, liberum est petere conductum, ita, sicuti dictum est, præstandum, vel non petere. Petentibus salva Legis auctoritate, denegari scriptura & jurejurandum non potest. Non petentibus debetur tamen conductus officium, ac si cautione juratoria signatum esset. Sed, quoniam eo tempore sollemnium maxima cura fuit, scriptura autem nihil certius, jurejurando nihil sanctius inter mortales habetur, adversus inimicitias, etiam ab amicis tali exigimos & ratio fuit. Ad firmitatem scilicet & certitudinem ampliolem, & efficacem obligationem. Lex sane omnes obligat, & quidem efficaciter: sed in reciproca significatione obligationis, sive testatâ debiti, obsequiique obligatione, efficacia manifestius se ingerit oculis animisque, quæ origo celebratoris formulæ in actu civili habetur.

In eo movet *Limnaus* dubium, an Electores æque ac ceteri Principes & Status, ad cautionem juratoriam teneantur, eo, quod usus est exemplari minus perfecto: quale in *Statutis Goldasti* etiam exhibetur *Latinum* ex Archivo Palatino: ubi *Electores* omittuntur. At *Germanicum*, in eodem volumine, tum in *Recessibus*, & *Latinum* in *Constitutionibus commun. p. 153.* & *Msc. nostro*, Electores nequaquam omittit. Notaque sunt non Electorum minus, cum Coelectoribus, quam aliorum Statuum cum Electoribus dissidia: quibus hîc obviam itur.

De

De conducendis disquiritur.

Conductor Carolinus conducit *Electores, & Eorum Nuntios*, neque quavis occasione, sed *ad Electionem proficiscentes*: cum *hominibus eorum*, ut Bulla loquitur, five cum vasis comitibusque, ut vetustior formula habet.

Conducuntur, inquam, tanquam *Electores, & Electorales Nuntii seu Legati*, non ut quovis tempore & itinere securitas ipsis debetur, sed ut *Electionis peragenda causa* commeantibus Carolini Conductoris officii securitas præstanda est.

Conducuntur, non ut *Electores modo*, sed etiam ut *Coelectores*.

Conducuntur, non concordēs modo Conductoribus, sed de cetero discordēs. Conductus enim Carolinus omnium contentionum vel finem vel inducias habet.

Conducuntur Legati Electorum, si constat, eos ea, qua dictum est, causa legari; nam, an instrumentum procuratorium habeant sufficiens ad agendum, quod Electio postulat, five quod ipsos, qui ad Electionem admittantur, idoneos faciat, non conductoris extra locum Electionis, sed Collegii Electoralis, in loco Electionis inspectio est.

Huc igitur forte retuleris, quæ nonnulli de *Jure gentium*, legatis securitatem præstante, ad conductum Carolinum annotant. Quamquam Conductor Carolinus, ultra jus gentium, propria juris formula Legatos Electorales tuetur. Ipsos autem Electores, *Legatos Imperii* cum dicunt, commoda interpretatione opus est. Elogia enim quibus in A. B. ornantur, facile obscurant *Legatorum* appellationem. Etiam si velis Legatos Imperii dicere, quicumque Imperii negotium gerunt: communem facies aliis titulum in negotio non communi. Electio enim convenit solis Electoribus, jure tum sui status, tum collegii

legii, perpetuo: nec per modum communem negotii gesti, sed longe excellentius, prærogativa eminentissima & incomparabili. In Electores crimen majestatis committitur: Electoribus, ut, supra dictum, jus videndi ne quid Imperium detrimenti capiat, non temporario antiqui & extraordinarii exempli more, sed solennem & Collegio ordinariæ annexam potestatem tribuit; antea usu, deinde ipsius Carolinæ constitutionis vigore: in Electoribus sunt Vicarii Imperii, vacante Imperio, illo ipso tempore, quo conducuntur, eo jure fungentes. Quæ, & similia, faciunt, ut fiduciaria Legatorum auctoritas, sicut & ministerialis Magistratum potestas (quamvis eâ voce, ut minus accurate desinant uti Scriptores talium argumentorum, vix reliqua spes est) longe infra Electorias in Electione curas & jura, subsistat.

Quare etiam quàm sit singularis Carolinus conductor, apparet ex consideratione Conducendorum; qui & communiter describuntur, ut vidimus; & nominatim, *Rex Bohemæ Sacri Imperii Archipincerna, Archiepiscopus Coloniensis S. Imperii per Italiam Archicancellarius, Archiepiscopus Trevirensis, S. Imperii per Galliam & Regnum Arelatense Archicancellarius, Comes Palatinus Rheni, S. Imperii Archidapifer, Dux Saxonie S. Imperii Archimarschallus, Marchio Brandenburgensis S. Imperii Archicamerarius*, cur non etiam Princeps & Decanus tam augusti Collegii, *Archiepiscopus Moguntinus, S. Imperii per Germaniam Archicancellarius*? Respondet *Limnaeus*: quod Moguntinus conductore nullo indigeat, quando proficiscitur *Frankfurtum*, ad Electionem ibi perficiendam; eò enim versus semper in territorio suo progredi potest. Indigere autem potest, si Electionis actus alibi, quàm *Frankfurti* celebretur. Sed quia Carolus lege voluit hunc locum Electioni destinare, non opus fuit, ad exceptiones, tempori tantum & necessitati condonandas (ut disponitur cap. 28. §. 5.) respicere. Sitamen legitimum impe-

dimen-

dimentum Electionem alium transferat in locum, Elector Moguntinus, jam communi jure Electorum, ab initio hujus legislationis signanter expresse, potest conductores sibi optare, qui ratione loci & temporis necessarii videntur. Forte & ob hoc ipsum nominati non sunt conductores, quod Carolus locum Electionis Francofurtum omnino servari cuperet (ubi scilicet Moguntino conductores non videbantur necessarii) neque facile, aut citra legale impedimentum mutandum esse, indicare vellet. Nam quod *Hartmannus Maurus ep. Goldast. Polit. Imp. in coronatione Caroli V.* Ipsum Carolum IV. mutasse hanc suam legem anno 1363. & libertatem loci statuisse refert, nec probari, nec sine probatione, credi potest. Vix dubitem interea, præter causam dictam, fuisse & alias, ob quas Moguntino conductores singulares non attribuerentur, ex illius temporis & status rationibus, nobis ignoratis. Forte & reperiri aliquid possit, si meditentur, qui ingenio valent, & instructu Tabularum publicarum juvantur.

Loca, per qua conductus Carolinus fit, signantur.

Conductor Carolinus tenetur conducere per *terras, territoria, & loca sua, & etiam ultra, sicut longius poterit. Et: per territoria sua, & aliàs quanto poterit remotius. Et: ut unusquisque ad præstandum conductum, per suas duntaxat terras & territoria, ac etiam ultra quanto potest remotius, sit adstrictus, durch ihre Lande/ Gepiete und Stede/ und auch für baß/ so sie ferrest mogen. sonderlich durch syn Lande und Gepiethe und auch für baß/ so er ferst mage. Recensior versio, in fine hujus legislationis de conductu, sequentem particulam, sine dolo, huc transfert: allein durch sein Land und Gebiethe/ auch so ferr er es ungesährlich vermag zugeben.*

Generalitas in exprimendis locis, respondet generalitati

litati in assignandis conductoribus: apparet enim, ex sanctione ipsa, ut ante diximus, non tantum Immediatos vocari ad hujus conductus officium præstandum; sed etiam Mediatos per modum Pacis publicæ seu generalis: & Edicti de auxilio ferendo (eines gemeinen Friedens und Hülffgebots) pro cujusque viribus. Unde Jureconsultus non incelebris, civitati fundamentum Immeditatis in conductu Carolino quærenti, quàm infirmum præsidium aspiraret, cum etiam Mediatu conducere hic jubeantur, ostendit: & addidit mentionem civitatum non Imperialium jus conducendi habentium.

Quod autem attinet illa verba, *etiam ultra, quanto poterit remotius*, & perspicuitas & repetitio declarat, indicari *amotionem à proprio territorio aut loco, & sic transitum in alienum territorium*. Sed *potestas juris* additur: *sicut poterit*, salvo jure cujusque. Quam in re putamus, Legislatorem respicere, *extensionem partim legis, partim voluntatis, partim necessitatis*. *Legalis extensio* est, quando vel pacto, vel consuetudine, jus est conducendi per alienum territorium. Qualia exempla nec tum defuisse, satis aptè colligitur. *Voluntaria extensio*, ad multa pertinere potest, quæ nunc, pacatioribus temporibus & itineribus, haud æquè attenduntur. Periculo enim imminente, consilii & rationis fuit, vel admittendo, vel invitando adjungere sibi conductores in societatem officii, qui jam per sua loca conduxerant. Major etiam fuit species, numerosius incedentium. Potuit accedere ejus, qui conducebatur, votum aut desiderium: potuit attendi commoditas aliqua à conductoribus conducto exhibita, & amplius exhibenda; & si quæ possunt hujus generis alia, ad rerum temporumque veras imagines accommodari. *Necessaria extensio* ad præsentiore periculi metum pertinet, si conductores sequentes,

tes,

tes, præcedentium operâ se opus habere dicant admean-
dum remeandumve, & hi (præcedentes) non habue-
rint exceptionem τὸ ἀδυνατῆς, five ejus, quod moraliter
fieri nequit. Posset & ille necessitatis casus cogitari, si se-
quentes conductores non fungantur officio, ut tum præ-
cedentes teneri intelligantur. Cogitari, inquam, hoc pos-
set; nam ex historia, tale quid inde ab A. B. conditâ acci-
disse, demonstrari non potest. Ut servaretur quippe Lex,
utut accuratissimæ constitutionis, sanctio & severitas pœ-
narum effecit, quâ nunc dicendum est.

*Sanctio Constitutionis, & pœnarum denomi-
natio consideratur.*

Sanctio in hac constitutione, & criminis acerbitate,
& pœnarum severitate maxima constat. Causam tantæ
severitati *Necessitas* temporum videtur suggestisse, Latro-
cinia & grassaturæ ubique increverant; quibus in Germania
& Bohemia coërcendis si singularem Carolus industriam
ac disciplinam adhibuit: denique ea fundamenta jecit, qui-
bus postea Imperatores Pacis Publicæ Leges superstruxe-
runt. Accesserant & turbarum, in transitu rerum & circa
Electionis negotium, exempla, & factionum dissidiorumq;
uberrima materies. Igitur mediocribus remediis non cre-
debatur fisci posse temporum licentia.

*Descriptio criminis fit I. generaliter. II. per specialia,
nomina, III. per colores & exaggerationes. Generaliter in istis:
si qui huic nostræ constitutioni contraire præsumserint; contra
præmissa facere præsumentes, contrarium facientes, qui secus
fecerint, qui nostras leges & constitutiones adimplere nolue-
rint aut eis contraire præsumserint, in his leges nostras commit-
tens. Quæ generalis descriptio, & ad omnia, quæ lex fieri
jubet,*

CONDUCTOR

30
jubet, & ad commissã, quæ lex fieri vetat, ex ipsa cujusvis
sanctionis natura, pertinet.

Specialia nomina delicti, miscentur rationibus & coloribus, ad exaggerandum pertinentibus. Perjuri, rebelles, negligentes, vocantur; qui in hanc constitutionem de conductu Carolino deliquerint. Ubi vox negligentia, ad rei præceptæ omissionem, quæ dolum habet conjunctum, ἀνεπιμέλεια referenda est. Rebellio ad exaggerandum spectat. Perjurium partim interpretative, ut loquuntur, exaudiri debet; quatenus fide ordinariã & juratã ejus, qui Imperii membrum vel Mediatum vel Immediatum est, continetur observantia Legum Imperialium, & præsertim hujus de conductu Carolino; ut sine nota perjurii se opponere nemo queat: partim legaliter, quatenus hãc ipsã constitutione, pro perjuro habendus & puniendus violator conductus Carolini decernitur. Præter hanc generalem contraventionem exprimuntur etiam nominatim delicta quædam, ut custodia hostiles, insidias, denegatio literarum, quibus obligatio conductus continetur. De quibus supra dictum est.

*Rationes, tanquam colores, ad intendendum crimen, congeruntur in illis verbis: præsertim cum contra Rempubli-
cam ac sacri statum & dignitatem Imperii ac etiam contra honorem proprium & salutem, tanta rei temerari neglectores, tanquam rebelles, inobedientes & perfidi, infideliter & perversè agere convincantur, um daß sie begriffen werden / daß sie wider ein
gemeyn gut offenbare / und des heiligen Reichs Geseze und
Würdigkeit / auch wider eygen Ehre und Heil und gros
Ding frevelig gehindert han / und auch als widerspennige /
ungehorsame / ungetreu also bößlich und ungetreulich
lichen han gethan. Textus Latinus haud dubie causali vo-
culã cum rationem severitatis reddit: id quod recentior,
Germanica versio non æquè clarè expressit: Besonder*

so

so dieselben wider des Heiligen Reichs gemeinen Nutz/
 Stand oder Würdigkeit/ auch wider sein eigen Ehr/ als
 freventliche Versäumer und Widerspennige/dem Heyl sol-
 cher Sachen ungehorsam/ so häßig/ ungetreulich/und wider-
 wärtiglich mißhandelt/erfunden werden. Vel hinc liceat
 animadvertere, quanti sint faciendæ versiones Germanicæ,
 & quàm non æquandæ Latino textui; sicut rectissimè *Li-*
mannus monuit. Addimus hoc loco, in transitu: ex his &
 aliis Germanicis textibus A. Bullæ clarum esse *Latinè ab*
initio conscriptam, postea de novo Germanicè (licet fortè non ad-
 eo diu postea) *versam esse.* An & hoc adjicere fas est: no-
 vissimam versionem Germanicam non omnia in melius re-
 tulisse; imò infra vetustiores non raro substituisse? Sed
 ut ad rem ipsam redeamus, Carolus crimen violati condu-
 ctus, eousque exaggerat, ut majestatis læsæ id haberi velle
 videri queat. Rationes graves & pæne irrefragabiles in-
 promptu sunt. I. Descriptio ipsissima criminis læsæ, in illis
 verbis validè continetur *si quis contra Remp. & Sacri Statum ac*
Dignitatem Imperii, tanquam rebellis & perfidus infideliter &
perverse agere convincatur. Ubi *perfidæ rebellionis* mentio ho-
 stilem animum in Rempublicam; *Status & Dignitas Imperii,*
 publicæ venerationis læsæ, & potestatis turbatæ signifi-
 cationem portendit. II. quia Legislator, imitatore[m] Vete-
 rum Imperatorum agit in Aurea Bulla, sicut patet, ve ex *cap.*
24. §. 1. ex l. Quisquis C. ad l. Jul. Maj. dimanante. Jam au-
 tem inter Arcana Principatus Romani hoc fuit, ut crimina,
 quibus coërcendis mediocria remedia non sufficiebant,
 gravius appellando, etiam citra extensiones tyrannicas,
 specie legis majestatis tractarentur: notante *Tacito 1. A. 72, 4*
 III. Si jam olim lege Juliâ constitutum fuit, ut is majestatis
 teneretur, cujus operâ consilio, volo malo consilium initum
 esset, ut magistratus P. R. quique imperium potestatem ve-
 ha-

CONDUCTOR

32

habebat occideretur : quid mirum, si securitati Electorum (qui magistratibus Romanis non satis digne compararentur ; cum altiore auspicio emineant) hac præscriptione caveretur ? cum præsertim IV. *hostiles custodia & insidia* nominentur, & V. Electores *pars corporis Imperatorii* sint, ut semper Sacrosancti & inviolabiles, ita præsertim in Electionis negotio & apparatu. Verùm, si ita hæc exaggeratio interpretanda videatur, strictior esse debet interpretatio, neque ad ipsos Electores, sed ad ceteros Immediatos Mediatosque, sicut in hac Constitutione ubi hæc verba leguntur, enumeratio fit, applicanda. Sed hæc ad declarandam exaggerationem criminis, ita allata par est intelligi, quatenus ad atrocissima crimina, pacis præsertim publicæ violationem spectantia, coloribus depingenda, ex natura & conditione criminum majestatis, aliquid mutuari solent Legislatores. Quod autem pro formali, ut loquuntur, crimine majestatis haberi per omnia voluerit, violationem conductus sui, Carolus ; vel propterea non fuerit existimandum, quia illâ appellatione, infra alias usurpatâ, hic non utitur : quamvis tanto studio & apparatu velit rem magnam & horrendam facere.

Sicut in *pœnarum* denominatione amplius apparet. Pertinent autem pœnæ *partim* ad omnes necessitate conducendi obligatos, si deliquerint : *partim*, ad singula genera, in quæ conductores tribuuntur. *Communis* omnium, pœna *perjurii* est, *die Pœn Meineids* / ut qui violaverit has conductus leges, pro perjuro habeatur, *die sint gleich meneidig* / ut habet vetustior versio. *Perjurium* autem ad fidem Imperio debitam, juratamque respicit.

Quantum ad *Electores* conductores attinet, præter pœnam perjurii, decernitur, *perditio*, pro illa duntaxat vice, *sua vocis quam in electione bujusmodi fuerat habiturus.*

Quæ

Quæ quidem satis clara sunt: nisi quæ postea sequuntur, difficultatem non minimam crearent. His enim pœnis, aliqui novum aliquid addi; nonnulli autem hanc ipsam *privatorem vocis* §. 1. in §. 8. explicari & ἐξηντηκῶς produci existimant. Prior sententia nititur apparatu verborum, qui non otiosus debet putari: *si quidem talis Princeps Elector extiterit* (qui contraire aut has leges non adimplere, præsumserit) *ex tunc ceteri sui Coelectores à suo ipsum deinceps excludant consortio, ipseque voce electionis & aliorum Principum Electorum loco, dignitate careat atque jure, nec investiatur de fendis, quæ à Sacro Imperio visus fuerit obtinere.* Ita enim Msc. noster Codex habet. Versio vetustior: *ist es/ daß er ein Kurfürst ist / zu stunt so sollen die andern sin mit Churfürsten denselben fürbaß me aus ihrer Gesellschaft schliessen / und soll darby verlyren Stymme der Kor und der Kurfürsten Stad/ Würdigkeit und Recht / und soll auch nit ingesetzt werden von der Lehen wegen / die er von dem heiligen Riche heldet.* Nec mutat recentior: *Er sol auch sine Walstimme / so wohl andere Churfürstliche Würdigkeit / Stat und Gericht mangeln / noch einiges Lehen / so er vom H. Reich hett / fähig oder empfänglich seyn.* Ubi tanta verborum frequentatio, quod debeat non voce tantum, sed dignitate, statu, jure, Electorali carere, videtur plusquam temporariam privationem ad unius Electionis actum restrictam & suspensionis naturam referentem, exprimere. Quam Rümelinus ad A. B. dissert. 2. tb. 6. explicat: *Electores has leges adimplere renuens, Electoratu suo privatur.* Alii verba sine explicatione repetunt. Sed hinc obstant rationes magni ponderis. Ut facere novum Electorem & Electoratum, ita etiam deponere aut extingvere, res est ingentis moliminis. An credi potest, Carolum, negotium totius Imperii auctoritate tractandum, in solius Collegii Electoralis manus re-

E

signas-

CONDUCTOR

34

signasse? Dices forte: quidni? cum tantum faveat dignitati Excellentissimi hujus Collegii: cui nec minora, si Electio- nem Imperatoriam consideramus, usu, consuetudine, & ipsâ lege Carolinâ, tradita sunt; præterea, hæc *Depositio* non tam fieret à Collegiis Electoribus (nisi quoad executionem) sed Imperatoriâ totiusq; Imperii consentientis auctoritate in legem hanc publicam relata. Sed &, quantû à violatione hujus legis omnes deterrere voluerit Legislator severitate pœnarum, ex toto verborum contextu constat: ut mirum vix esse debeat, si hæc quoque pœnæ acerbitas, ceteris pro portione quadam respondeat. Favere videtur & ratio severitatis; si Elector ea, quæ ad honorem Electorum & salutem sancita sunt, violet, ut dignus non videatur in tam sacrosancto Collegio numerari, cui proprius honor & salus, non Collegiarum tantum, in levi habetur. Huc addi potest, quod de deneganda Feudorum investiturâ dicitur. Qui enim non investiendus est de feudis, quæ à S.R. Imperio visus fuerit obtinere, in perpetuum exclusus à Collegio Electorum videri queat. Sed, ut hæc non sint nullius ponderis, facile tamen, qui omnia consideranda considerat, existimabit, non decerni perpetuam & plenam à Collegio Electorali exclusionem: in quâ disertissimis verbis & definitâ expressione opus videtur. Et, quia nulla hic praxis occurrit (quæ non minimum alias explicandis legibus momentum facit) forte huc potissimum inclinandum est & in toto negotio, & in denegandâ investiturâ, ut suspensio potius quàm omnimoda privatio Electoralis Dignitatis accipienda sit: donec scilicet, qui deliquerit, Imperio & Imperatori satisfecerit, & concessâ veniâ, investituram & pristinam dignitatem recuperaverit. Flexit huc oculos *Arumæus, disc. 1. ad A. B. §. 15.* cum vocem *investiendi* strictè accipit, de prima investitura, exclusâ confirmatione, quæ tamen cap. 2. §. 5. sancitur, *Quod si Elector, inquit,*

vel

vel Princeps, Comes, Baro, Nobilis, qui nondum de Electoratu, Principatu, Comitatu, Baronatu aut feudo investitus est, Constitutionem hanc de salvo Conductu implere noluerit, aut ei contravenire presumpserit, &c.

Pœna aliorum, qui non sunt Electores exprimitur, non uno modo. Primo de iis agitur, qui sunt Principes, Comites, Barones, Milites & Clientes; hic addunt nonnulla exemplaria, & universi nobiles contrarium facientes, quod etiam in MSC. nostro comparet; & retinuit Versio Germanicavetustior: *Alle Fürsten und Graffen/ Landes-Herren/ Edel/ Ritter/ und Knechte und alle Wohlgeborn/ die darwieder thun.* Sed, ut Goldastus Latinum textum in Constitutionibus exhibet, omittitur posteriore loco, vox, *nobiles*, & ponitur ita: *& universi contrarium facientes*, sicut etiam novissima Versio Germanica, ponit. Vir, de his studiis benè meritus, substituendum censet, *ignobiles*: ne bis *nobilium* fiat mentio. Nolim assentire. Si adjectiva vox est *nobilium*, valde vetustum est glossema, & ratio, cur accesserit, non adeo obscura est. Indicandum enim videbatur, de *Nobilium* pœna hic agi, quatenus à civibus & comunitatibus in hac constitutione aliquotiens distinguntur, de quibus etiam mox sequitur. Est autem pœna, præter reatum perjurii, privatio feudorum omnium, quæ à S. Rom. Imperio, & à quibuscunque aliis obtinent, & etiam omnium possessionum suarum à quocunque habitarum. Die fallen in pœn *Meneydes und Verluste aller Lehen/ die sie von dem heiligen Rich han/ und ander Lehen/ von weme sie die hant/ und alles ihres Guts/ wo sie es hand.* ubi discrepat textus Germanicus vetustior, à Latino: quod ibi *specificatio* bonorum, ut vocant, hic *origo & titulus* spectatur. Plus autem videtur quodammodo indicari, si dicas, *à quocunque habeas possessionem*; atque his verbis ipsum titulum & occasionem exceptionis & prætextus bonæ fidei ac justæ ac quæstus, extinguas, quàm si nomines *bona ubicunq; habita.*

Civium & Communitatum pœna, præter *perjurium*, cuius notâ communiter violatores Conductus Carolini insigniuntur, est *privatio jurium, libertatum, privilegiorum, & gratiarum à sacro obtentarum imperio*; tum *bannum ac proscriptio Imperialis, quam cum personis & bonis suis omnibus incurrant*. Cujus banni descriptio horribilis & plena habetur, primum ab *objecto*, quod ad personas & bona pertineat: deinde ab *effectu*, quod *cuiliber auctoritate propria & sine iudicio seu invocatione magistratus cujuslibet impune violatores illos invadere, nullamque pœnam propter hoc invadens ipsos debeat ab imperio aut quovis alio formidare*. Utrobique frequentibus verbis & copiosâ denuntiatione res geritur. Et in banni quidem descriptione, *personas & bona Germanica*, Recentior *κατὰ πόδα* expressit: *Vetustior* reddidit, ex formula, puto, judiciali, *Ihr Sip und Gut*. De illis verbis, quæ *effectum banni* ordiuntur, quædam monenda sunt. Non bene enim interpungi plerumque, & omissis vocalis quos & omni corrigi arbitramur. Fortasse optime retinebitur integer textus, ut in *MSC.* etiam *nostro & Goldasti Constitutionibus* legitur; sed hac interpunctione, post *incurrunt*, nova sententia inchoabitur in hunc modum: *& eosdem, quos ipso facto exnunc prout extunc omni jure privamus, deinceps cuilibet hominum auctoritate propria &c, licebit invadere*. Præterea, sicut legislatio non ad singulos tantum, sed ad totas communitates ac civitates pertinet, ita etiam pœna banni totas universitates, ceu fulmen, cui comparatur, afflare potest. v. *7ail. de P. P. 2, 9.* Est enim hæc natura, horribilis hujus pœnæ, ut feriat ubicunque potest, & quoscunque potest: cum inventa sit ad terrorem augendum, quo incusso, ubi pertimuerint, qui banno Imperiali perculsi sunt, & ad satisfactionem decurrerint, æquitate Judicis, etsi ad instantiam partis impetratum est hoc fulmen, etiam partis moderatione, vel
spon.

spotaneâ, vel à Judice elicita (præsertim ubi de tota communitate agitur) de rigore, vix abest, quin aliquid remittatur. In talibus enim, rigor immobilis, ad ultimos casus, ubi respublica dirâ necessitate ad statuendum exemplum, compellitur, reservari solet.

Ceterum *proscriptio Imperialis in Vetustiore Versione dicitur Kâyserliche Acht / in Recentiore des heiligen Reichs Acht.* sicut in plurimis monumentis ista ἐκ ᾧδῶν λέγεται dici, notum est.

Invasio banniti, quæ hic permittitur, intra terminos strictiores, & citra interfectionem, merito & prudenter, ut arbitror, à *Limneo*, coërcetur. Sed nobis non est constitutum hoc loco de banno Imperiali prolixius agere.

Ufus Constitutionis hujus de Conductu Carolino, an & quis hodie.

Dubitari ferè posset, an magnus hodiè hujus legislationis usus sit. Ita enim *Freberus cap. XII. de Tutela Curaque Testamentaria Electorali: Conductus Electorum ad Comitiam euntium tam accurate præscriptus, pene totus in desuetudinem abiit: credo, quia Pace publica firmata melius quàm Bulla tempore, & securitate viarum publicarum vigente, custodiâ & conductu illo parum opus.* Salva tanti viri auctoritate, existimem, hæc liberalius dicta. Non enim in desuetudinem abiisse totum hunc Conductum Carolinum, vel novissima exempla demonstrant. Minore cura sollicitudine ac severitate rem geri, quàm in Carolinâ Constitutione continetur, verum est: & fiducia pacis securitatisque temporum solet evenire; ut in multis aliis cernimus. Tertio argumentum *Freherianum* adversus omne jus conducendi eadem, argumentandi ratione converti posset: quod tamen non solet dimitti, ut notum est. Quarto, si, quod Deus prohi-

beat, pericula temporum priorum redirent, præsentius cerneretur & expromta in originarios usus esset Lex Carolina; cujus auctoritas, de vetudinis obtentu, nequaquam imminuenda videtur.

Testatur etiam interea pleno vigore, de *sanctitate Electorali axiomatis*; & *operis Electorii*, ad totius Imperii perpetuam salutem pertinentis, *majestate*. De quibus nihil decerpendum est ullo prætextu.

Ad illustrandas *legislationes de Pace Publica*, ad hoc exemplum in multis exactas, quam potentibus momentis pertineat, fortiter ostendi posset, si hoc jam ageremus.

Nomothesiæ Carolinae, quam sit accuratum hoc specimen, itidem clarius est, quam ut dici debeat.

Neq; de *visibus historicis*, ad Notitiam Imperii, ejus temporis, spectantibus, aliquid adjiciendum ducimus, expleta jam mensurâ hujus scriptiunculæ *αὐτοχθόνως* deproperatæ.

COROLLARIA.

I.

A Nullo casu aut causâ Christianis fas sit, Turcarum armis viribusque alios Christianos oppugnare? N.

II.

An Principi Christiano à Turcis impugnato, teneantur alii Principes Christiani, si postulantur, auxilium ferre; idque jure divino & naturali? A.

III.

Præcipuum potentiaë Turcicaë robur in quibus
con-

consistat; tum in quibus præcipua infirmitatis indica appareant?

IV.

Donationes à Principe moriente emendicatæ, an jure revocari possint? Rationes dicet *Hieronimus Orosius lib. I. de reb. Emmanuelis Lusit. R.*

V.

Rectiusne severitate adversus Judæos anno 1482 usi sint Fernandus & Isabella Castellæ Reges, an benignitate & mansuetudine, Joannes & postea Ejus successor Emmanuel, Lusitaniæ Reges?

VI.

An conditores XII. Tab. in lege, *qui alienas fruges excant assit, capital esto*, fieri hoc posse magicis artibus crediderint, an propositum tantum & conatum magicum puniri voluerint? Conferendi sunt *Augustinus de C. D. VIII, 19. Plinius XXX, 1. & XXVIII, 2. Senec. Nat. Q. IV, 7. Apulejus apolog. 1.*

VII.

An illud ab Apulejo ex antiquioribus sumtum verum sit: *Quindecim liberi homines, populus est; totidem servi familia, totidem vincti ergastulum?*
A. si populus *μειωνικῶς* e. g. de vico aut pago; familia & ergastulum *ἐξαιρέτως* de plenioribus legitimisque capiantur.

IIX.

OK TH 2126

(o)

IIX.

An Scipio Gentilis in Apolog. Apuleji (pag. 246.)
rectè existimet, morem scripto agendi causas, magno
reip. malo inductum esse? N.

IX.

An lex Attica & iudicii Martii consuetudo, quâ
patroni causa, principia dicere & miserationem mo-
vere vetabantur, ad actores tantum pertinuerit: &
an omnino probanda sit? Non probanda indefinite
videtur. Vid. Quintil. II, 17. & VI, 1. Apulej. Miles. X.

X.

An Poëtæ, philosophicè, fames dicatur Furia-
rum maxima? sive: an nulla pœna sit fame gra-
vior; A.

XII

107

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8

KODAK Color Control Patches © The Tiffen Company, 2000

Kodak LICENSED PRODUCT

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
Light Blue	Light Cyan	Light Green	Light Yellow	Light Red	Light Magenta	White	Light Gray	Black
Dark Blue	Dark Cyan	Dark Green	Dark Yellow	Dark Red	Dark Magenta	White	Dark Gray	Black

